

Jaarverslag van de Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde (NVWS) over het jaar 1996

Inleiding

De NVWS telt 2004 Zenitlezende leden en afgerond 3500 rechtstreekse leden van afdelingen en werkgroepen. C. de Jager werd erelid, en E. Echternach kreeg de Van der Biltprijs.

Afdeling Rotterdam (60), Friesland (50) en Tilburg (50), en Werkgroep Meteoren (50), Sterbedekkingen (50) jubileerden. Met de voorjaars- en de najaarsamateurbijeenkomsten (Roden, Tilburg) heeft de NVWS weer twee geanimeerde weekends per jaar. Het enquêterapport Afdelingen en Werkgroepen NVWS 1995 van de financiële commissie verscheen. Het inventariseerde financiële en andere knelpunten van afdelingen en werkgroepen.

De opvallende verschijning van komeet C/1995 Y1 Hyakutake had waarschijnlijk een gunstig effect op het ledental. Komeet C/1995 O1 Hale-Bopp gaf goede verwachtingen voor 1997.

De NVWS verloor door overlijden M.J. Hagen, ook actief lid van de Zonnewijzerkring, J.F.M. Bruijn, lid VWS Thales, Zwolle, en K. Compaan, adviseur van de instrumentencommissie.

Bestuur

Op 15 juni benoemde de Verenigingsraad M.L. Vonk voor vier jaar als opvolger van B. Vriesema.

De samenstelling van het bestuur was vanaf 15 juni: Prof. H. van Woerden (voorzitter), drs. J.A. de Boer (secretaris), drs. L.J. Postma RA (penningmeester), H.J. Brill (vertegenwoordiger "kleine" werkgroepen), A.H. van der Brugge (consul voor de afdelingen), ir. K.C.J. van den Ende (weerkunde), prof.dr. W. de Graaff (lid), J.J. Lahmeyer (weerkunde), M.L. Vonk (Jongerenwerkgroep).

Vertegenwoordiging NVWS in het bestuur van de stichting "De Koepel"

Prof.dr. W. de Graaff (voorzitter), drs. L.J. Postma RA (penningmeester).

Afdelingen en werkgroepen

De NVWS omvatte 33 afdelingen en 11 werkgroepen. Aan het einde van het verenigingsjaar waren 18 afdelingen en 5 werkgroepen erkend volgens de nieuwe statuten van de NVWS. Voor de relatie met de overige gold een statutaire overgangsregeling tot en met 24 januari 1997.

Leden

Het overlijden van M.J. Hagen, die ook actief lid van de Zonnewijzerkring was, werd herdacht in een In Memoriam in Zenit, maart 1996, pag. 115.

Van het overlijden van Mr. J.F.M. Bruijn werd melding gemaakt in het jaarverslag van de Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde Thales, Zwolle. Hij heeft zich de laatste jaren uitermate ingespannen voor de oprichting van de Nutssterrenwacht Ommen.

Het overlijden van K. Compaan werd genoemd in Zenit, januari 1997, pag. 39, in het naschrift van J. Gerritsen bij een door hem verzorgd postuum artikel van Compaan.

Op 15 juni benoemde de Verenigingsraad Prof.Dr. C. de Jager tot erelid wegens zijn buitengewone verdiensten voor de popularisering van de sterrenkunde over een periode van vijftig jaar. De uitreiking van de oorkonde vond plaats in de bestuursvergadering van 24 oktober. De overwegingen zijn beschreven in Zenit, september 1996, pag. 371.

Per 1 maart waren 2004 Zenitlezers tevens "landelijk" lid van de NVWS. Uit opgaven van betrokken besturen volgen afgerond 3500 rechtstreekse lidmaatschappen van afdelingen en werkgroepen.

De ontwikkeling van het aantal landelijke leden:

jaar	leden	abonnementsprijs Zenit inclusief contributie	waarin contributie
1990	2710	80	10
1991	2695	85	10
1992	2349	95	5
1993	2185	95	5
1994	2006	95	5
1995	2010	95	5
1996	2004	97,50	5

Verenigingsraad

De Verenigingsraad kwam eenmaal bijeen, op 15 juni in Utrecht.

Landelijke bijeenkomsten

Op 26 en 27 april werd de voorjaarsamateurbijeenkomst gehouden te Roden, en op 9 en 10 november de najaarsamateurbijeenkomst te Tilburg.

Op 19 september werd de International Meteor Conference dit keer in Nederland gehouden.

Op 28 september werd een symposium gehouden in Groningen, over "Bouw en evolutie van het heelal". Sprekers en voordrachten waren Dr. P. Katgert/ Het uitdijend Heelal, Prof.Dr. A. Achterberg/ De oerknal en zijn gevolgen, Dr. M.A.M. van de Weygaert/ Kosmische fossielen: de microgolf achtergrondstraling en de grootste structuren in het Heelal, Prof.Dr. M. Franx/ Vorming en evolutie van sterrenstelsels. Er waren 148 betalende deelnemers. De voordrachten zullen in Zenit worden gepubliceerd in 1997.

Van der Biltprijs 1996

De prijs is op de najaarsamateurbijeenkomst te Tilburg uitgereikt aan E. Echternach voor zijn briljante artikelen in het tijdschrift Zenit. De overwegingen zijn gepubliceerd in Zenit, november 1996, pag. 479.

Sterrengids

De Sterrengids 1997 schonk bijzondere aandacht aan de ster Capella en haar begeleiders. Voor computergebruikers werd Communicatie en Internet uit de doeken gedaan. Bij de maandoverzichten stond ook een duidelijk stuk over lichtende nachtwolken. Gegevens over de verschijning van komeet Hale-Bopp zijn uitgebreid gegeven. Bij publicatie van de gids was de helderheidsprognose nog voorzichtig +1 magnitude. (Prachtig dat de komeet wel 2 magnitudes helderder werd).

Voor de jeugd en voor beginners verscheen "Sterren en Planeten 1997". Ook hier ruim aandacht voor kometen, maar ook Zelf sterrenkijken met eenvoudige middelen, zoals de verrekijker. Het hoofdstuk Zelf sterren fotograferen besprak wat je met een gewone camera kan doen.

Zenit

Het bleek niet mogelijk om een amateur astronoom te vinden voor de redactie. De redactie probeert voor elke aflevering een stuk uit een werkgroep te publiceren. Fascinerende beelden van Planeten in de Wieg (Hubble Space Telescope) stonden in nr. 2, in dat nummer kwamen we ook "een stap dichterbij" een zwart gat (?). Hubble Space Telescope leverde ons ook de "centerfold" van nr. 9. Een serie artikelen toonde wat je met potlood en telescoop kunt doen. Er was natuurlijk veel betreffende Internet: tijdschriften, foto's, atlanten, het is er allemaal (vaak gratis) te vinden. De jaargang werd gedomineerd door de prachtige komeet Hyakutake. Heel veel auteurs leverden daarvoor artikelen. Aandacht werd besteed aan het Nobelprijsonderzoek aan ozon. De artikelen in nrs. 9 en 11 over ruimtevaartuig Galileo bij de Jupitermanen gaven de ervaring of je met een loep naar de oude Voyager opnamen kijkt. De nrs. 9 en 11 toonden ook mogelijk bacterieachtige fossiele Marsbewoners in meteoriet ALH84001. In nr. 12 werd dat onderzoek in een breder perspectief geplaatst. Nr. 10 was verder gewijd aan het thema van de Wetenschap en Techniekweek "Beweging" (die

heel toepasselijk met de gedeeltelijke zonsverduistering van 12 oktober werd afgesloten), en aan de strenge winter 95/96.

Jubilea en vertegenwoordigingen

Op 8 juni ging Van der Brugge naar de uitreiking van de Simon Stevinkijker in de Volkssterrenwacht te Hoeven. Op 19 september bezochten Voorzitter en Van der Brugge de 50-jarige Werkgroep Meteoren. Op 28 september ging Van der Brugge naar de 60-jarige Afdeling Rotterdam, en op 26 oktober, samen met Secretaris naar de 50-jarige Afdeling Friesland. Voorzitter bezocht op 14 december het afscheid van De Rijk van de Volkssterrenwacht Simon Stevin, Hoeven.

Beleid van het bestuur

Het rapport van de Financiële Commissie, door Rutten opgezet aan de hand van een enquête onder besturen, kwam voor de Verenigingsraad beschikbaar. Het bestuur bood het aan met enkele alternatieven voor een oplossing van de groeiende tekorten. Naar aanleiding van de wensen van de Verenigingsraad werkte het bestuur een voorstel voor nieuwe financiële verhoudingen uit, met een meerjarenbegroting, voor behandeling in 1997.

Het bestuur had geregelde contacten met het bestuur van de Jongerenwerkgroep ter bevordering van de samenhang van de JWG met de rest van de vereniging. Ook waren er contacten met het bestuur van de Werkgroep Weeramateurs. De WWA overweegt om tegen/in 1998 te besluiten om buiten NVWS-verband verder te gaan.

Verschillende zaken werden aan de hand van het in de Verenigingsraad besproken Plan van Aanpak gedaan. Een herdruk van de NVWS folder werd naar de besturen verspreid.

Uit de jaarverslagen van afdelingen en werkgroepen

Op het moment van samenstellen van dit verslag waren van 23 afdelingen en 8 werkgroepen jaarverslagen ontvangen. Echter, activiteiten zoals beschreven treffen we ook aan in de 16 afdelingen en 4 werkgroepen waarvoor nog geen verslag beschikbaar was. Een belangrijke functie is het organiseren van bijeenkomsten met lezingen, plaatselijk door afdelingen, en landelijk door werkgroepen en enkele afdelingen.

Komeet Hyakutake

Over het indrukwekkende schouwspel van de lang circumpolair zijnde helder komeet kwamen veel meldingen. Amsterdam nam vanaf Volkssterrenwacht Amsterdam waar, en drukte veel foto's in haar blad Cluster af. In Den Helder zat het weer tegen. Op 24 maart zochten 4 leden hun heil richting Denemarken. Bij de Deense grens liet de komeet zich eindelijk zien. Daarna konden ook in Den Helder kijkavonden worden gehouden. De Gooise Werkgroep Praktische Sterrenkunde gaf persberichten uit, gebruikte de lokale radiozenders, en kreeg 40-50 bezoekers op een schoolplein in Weesp. Gouda ontving 26 maart 40 belangstellenden. Nijmegen presenteerde zich in de hal van de Nijmeegse B faculteit met fotomateriaal, o.a. van de komeet. Spijkenisse ontving 29 maart 13 volwassenen en 13 kinderen op de sterrenwacht. Venlo organiseerde 27 maart een "waarneemavond voor het grote publiek", die trok zo'n 80 personen door de prachtige "komeet van de eeuw" (dwz. t/m 1996!, secr.). Verschillende kijkers waren beschikbaar. De komeet was een goed teken voor Venlo, ging tenminste gepaard met ledenwinst. Zuid-Limburg had 27 maart met veel telescopen een goed zicht vanaf het plateau van Margraten (Van Tienhovenmolen). De Werkgroep Astrofotografie had in de komeet een belangrijke bron van inspiratie (die ook "afvloeiende" naar Zenit). Voor de Werkgroep Kometen was Hyakutake de eerste heldere komeet na haar oprichting 20 jaar geleden ter gelegenheid van komeet West.

Gedeeltelijke zonsverduistering van 12 oktober

De meldingen weerspiegelen de grilligheid van het Nederlandse weer. Amsterdam: bewolkt. Gelukkig niet in heel Nederland. Den Bosch nam de eclips waar met telescopen en beroete glaasjes. Eindhoven nam waar in het centrum van de stad (zie ook Wetenschapsweek). 't Gooi hield eerder een voorlichtingsmiddag Veilig kijken naar de zonsverduistering, helaas was het op de dag zelf bewolkt. Midden-Limburg hield een open dag bij de eclips. Rotterdam: half bewolkt. Zuid-Limburg had samen met Sterrenwacht Schrieversheide succes met ruim 200 bezoekers. Zwolle had een waarnemingspost, waar het publiek via "zonnebrilletjes" en een kijker kon waarnemen.

Nationale Sterrenkijkdagen 23 en 24 februari

Acht verslagen meldden de sterrenkijkdagen: Amsterdam, Den Bosch, Eindhoven (175), Gouda, Leiden, Midden-Limburg, Spijkenisse, en Zuid-Limburg, met bezoekersaantallen tot 30, uitschieters waren Spijkenisse (96) en Amsterdam met het Artis Planetarium (400). Leiden werkte samen met JWG Leiden en de Werkgroep Leidse Sterrewacht. Midden-Limburg had slecht weer. Zuid-Limburg ook, haar bezoekers konden vanaf de Pietersberg kerktorens bewonderen. De regionale pers had er toch aandacht voor.

Nationale Wetenschapsweek 5-12 oktober

In verschillende delen van het land werd de gedeeltelijke eclips een attractie op de laatste dag van de week. De week had als thema "Beweging". Amsterdam ontving op 6 oktober 125 belangstellenden. De al vermelde eclipsactie van Eindhoven in het stadscentrum vond ook plaats in het kader van deze week. Leiden werkte mee aan de manifestatie van de Rijksuniversiteit Leiden op 6 oktober, die 800 bezoekers trok. Spijkenisse ontving op die dag 79 volwassenen en 43 kinderen.

Cursussen

Amsterdam organiseerde de cursussen Astrofysica, Kosmologie, Maan, en Waarnemen (met excursie naar Sterrewacht Leiden). Den Bosch had de cursus Kennismaken met Sterrenkunde. De cursus Eenvoudige sterrenkunde van Den Helder was een groot succes. Aan het eind van het jaar begon de cursus Spiegelslijpen. In Gouda werd de cursus Praktisch waarnemen gehouden. Leiden gaf Praktisch waarnemen, die de deelnemers een getuigschrift opleverde. Midden-Limburg had een Inleiding in de Sterrenkunde, en in Zwolle leverde de Basis cursus Sterrenkunde, met daarin twee avonden op Volkssterrenwacht Bussloo, ledenwinst op.

Open dagen e.d.

Den Helder hield verscheidene goed bezochte kijkavonden. De Gooise Werkgroep Praktische Sterrenkunde organiseerde vier sterrenkijweekends op een dagcamping (dus meer een nachtcamping). Een van de sterrenkijweekends van 't Gooi was op de Sterrenkijdagen. Gouda ontving 14 december 40 belangstellenden (andere avonden staan onder Hyakutake, en Sterrenkijdagen). Groningen organiseerde weer de voorjaarsamateurbijeenkomst. Sprekers laten zich moeilijk overhalen, maar blijken zeer de moeite waard. Midden-Limburg gaf zes infoavonden voor voornamelijk basisscholen. Rotterdam hield 24 maart en 3 oktober waarneemweekends (Kootwijkse Zand), en deed mee aan een multimediamanifestatie in de Centrale Gemeentebibliotheek. Ze had 18 oktober een publieksavond met 20 belangstellenden. Spijkenisse's bezoekersavonden trokken 110 volwassenen en 26 kinderen. Voor werk op publieksdagen kon de Werkgroep Leidse Sterrewacht een beroep doen op afdeling Leiden, de Jongerenwerkgroep Leo, en het Leids Astronomen Dispuut.

Andere activiteiten

Amsterdam vermeld het weer in gebruik nemen van het observatorium Muiderberg. Arnhem had een succesvolle samenwerking met het Natuurkundig Genootschap Wessel Knoops. Den Bosch' excursie ging naar de Volkssterrenwacht Genk en het Natuurhistorisch Museum Maastricht. De excursie van Den Helder ging naar Simon Stevin. Eindhoven houdt naast de lezingen ook contactavonden op de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht. Die sterrenwacht krijgt ook veel bezoek van jongeren en van scholen. Friesland vierde haar 50-jarig bestaan, en bezocht de radiotelescoop Dwingeloo. 't Gooi constateerde tot haar spijt, dat de beschikbare Bussumse Watertoren voor het vestigen van een sterrenwacht op het dak te trillingsgevoelig was. Ze had goede samenwerking met de weer gestarte JWG-afdeling. De excursie van Gouda ging naar Volkssterrenwacht Simon Stevin. Haarlem reisde af naar "Amsterdam", en hield naast de lezingen nog een gezellige middag op 21 december. Leiden schafte voor lezingen en cursussen een tv aan, die in goede samenwerking wordt gebruikt met de door de Werkgroep Leidse Sterrewacht aangeschafte videorecorder. Midden-Limburg kreeg van een lid een 15 cm reflector. Noord-Drenthe is een van de verenigingen met een blad, Scoopium. Beschikbaar vinden van auteurs gaat daar goed. Rotterdam bezocht ESTEC, en genoot 4 april van een "onbewolkte maansverduistering", maar stond bij de maaneclips van 26/27 september in de regen. Rotterdam bezon zich ook op een beleidsplan tot 2000, en wil nadruk op lezingen en gezelligheid. Spijkenisse hield o.a. een goed bezochte

nieuwjaarsreceptie. Tilburg constateerde dat excursies en gastronomische activiteiten goed worden bezocht, bij de gewone bijeenkomsten komen ook gasten door publicaties in de media. Maar bijv. de Actieve Amateur Avond trok een kleine groep. Triangulum reisde met VSB Bussloo naar het weercentrum TIROS van Versteegt, Ruinerwold, en de radiotelescoop Dwingeloo. Utrecht hield ook lezingen samen met het Natuurkundig Gezelschap, en die trokken veel publiek. Venlo organiseerde weer een Perseïdenactie, en twee excursies. Een naar de Volkssterrenwacht Schrieversheide, Heerlen. En een samen met Nijmegen, Midden-Limburg, en Zuid-Limburg naar de 100 m radiotelescoop Effelsberg, en naar het Natuurhistorisch Museum te Gerolstein. Venlo was ook onderwerp van een tv-portret op de stadsomroep. Zaanstreek had een uitgebreid en uiteenlopend lezingenprogramma, van windhozen tot de vereisten voor raketverkenning van de Melkweg in 10 miljoen jaar. Zuid-Limburg hield een ledenenquête, die in 1997 zou worden uitgewerkt. Als experiment plande men de helft van de lezingen op zondagmiddag.

Dan nu enkele werkgroepen. het Astrobuletin van Astrofotografie kreeg een geheel nieuwe uitvoering. Op de najaarsbijeenkomst van de werkgroep ging de Jan der Kinderenprijs naar Marijke Denneheuveld, op haar 70 jaar een actieve astrofotografe. Kometen hield de jaarlijkse Kometendag op 26 oktober in Bussloo. In de Werkgroep Leidse Sterrewacht was de veraluminisering van de hoofdspiegel van de Zunderman-telescoop een hoogtepunt. De werkgroep deed fotometrie met de 10" kijker. Er zijn totaal zeven kijkers, naast de genoemde nog de 6", fotografische, Tilanus, C8, en het 4 cm oefenkijkertje in leen van Sonnenborgh. Voor Maan en Planeten was 1996 een mager planetenjaar. Op de twee landelijke JWG-bijeenkomsten had de werkgroep een promotie- en informatiestand met o.a. een werkend tafelmodel planetarium. Vierentwintig leden van Sterbedekkingen rapporteerden 288 totale en 61 rakende sterbedekkingen. Exact rond volle maan, 24 december, waren in- en uittrede van ster X8622 beide aan een "donkere" kant van de maan. Op video werd de intrede opgenomen van een bedekking van de Jupitermaan Io. Sterrenkunde en Computer hield in Tilburg een van haar bijeenkomsten samen met de afdeling Informatietechnologie van de VVS, België. Het Internetgebruik neemt toe, o.a. gebruik van e-mail, en het vinden van software, informatie en foto's. Het zelf programmeren neemt af. De Weeramateurs hadden drie goed bezochte landelijke bijeenkomsten in De Bilt, verder een samen met de Werkgroep Weerkunde België op Volkssterrenwacht Simon Stevin, Hoeven. Frits Beekman, Amsterdam, won de fotowedstrijd over de winter 1995/96. Een projectgroep Internet begon haar werk. De Weerspiegel groeide naar 1204 pagina's. De zon vertoonde minimale activiteit, maar de werkgroep Zon allerm minst. 1813 waarnemingen werden gedaan, en 376 foto's en tekeningen gemaakt. Dennis Jannink demonstreerde een 9 mm zonnekijkertje, dat "op elke straathoek inzetbaar is". Ook dit jaar beantwoordde de werkgroep regelmatig vragen over o.a. zonsverduisteringen, filters en heliostaten.

J.A. de Boer, secretaris
22 mei 1997